

THE BEGINNINGS OF THE ROMANIAN CHILDREN AND YOUTH LITERATURE IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Brândușa Juică

Assoc. Prof., PhD., University of Belgrad

Abstract: The Romanian literature for children and youth is a part of the literature that was written in Romanian in Serbia (and a good part in Yugoslavia). Its beginnings (and of the literature in general) are identified in the writings that appeared on the pages of the Romanian inter-war periodicals, having the true development in the second half of the last century. During this period, literary works for children and youth began to appear and was increasing in number.

The present article aims to present the first phases of the development of literature for children and youth, written in Romanian, which is linked to the name of the magazine "The Joy of the Pioneers" (1946), later "The Joy of the Children" (1956). In this magazine, which is still published at the publishing house "Libertatea" in Pančevo, most of the writers made their literary debut and then later they published books for children and young people. Books in Romanian, which were intended for or accessible to younger readers, appeared much later, starting in 1970.

The Romanian literature for children and youth, written in Vojvodina, the Republic of Serbia and post-war Yugoslavia, fulfills the noble purpose of cultivating and preserving our native language and complementing the self-image of the Romanian national minority that created artistic values in a specific socio-cultural context.

Keywords: Romanian literature, children, youth

Noțiuni introductive

Având în vedere faptul că literatura acceptată sub denumirea de literatură pentru copii și tineret se adresează unui public cu interese, preocupări și preferințe deosebite de cele ale adulților, este absolut necesar să se ia în considerare latura ei formativ-informativă, dar și cea artistică, precum și receptarea, nu doar pe plan moral, ci și estetic, din partea acestui public.

Literatura pentru copii și despre copii și tineri explorează sufletul lor, universul infantil, vârsta neuitării, copilăria, preadolescența și adolescența întrunind o îmbinare reușită între exprimarea frumoasă și bogăția de idei și sentimente, ceea ce „înseamnă literatură, uneori marea literatură, arta adică. Cu personaje memorabile ce exprimă esențial lumea." (Cândroveanu 1988: 8)

La fel ca și literatura pentru adulți, în ansamblul ei, și literatura pentru copii își are originea în creațiile populare orale. Nu se poate afirma cu certitudine când și cu ce a început literatura pentru copii. Se pare că „literatura pentru copii există încă de la ivirea mitului, își nașcocește și diversifică neconținut formele, încărcătura, instrumentalitatea și, lăudată sau ignorată de cartografiile de specialitate, ea nu se rușinează să ocupe, ca și apa mărilor o întindere mai mare decât continentele beletristicii adulților." (Rațiu 2003: 8)

Când este vorba de literatura română, din Iugoslavia, apoi din Serbia, (inclusiv creațiile menite copiilor și tinerilor) considerăm că are origine comună cu literatura națională, în timp ce

fizionomia sa a fost marcată de însemnele vremurilor și ale locului în care a crescut și s-a maturizat.

Faptele folclorice autentice țin de identitatea minorității naționale române, care a trăit și trăiește sub semnul confluențelor culturale interetnice variate, prezente în spațiul existențial dat. Creațiile folclorice au populat din plin paginile periodicilor românești interbelice. Nu au fost însă cercetate și sistematizate până în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Folclorul a rămas un fapt viu și permanent în viața minorității naționale române. Unii cercetători consideră că „el adesea nu reprezintă o sursă literară benefică, interesantă din punct de vedere axiologic, deoarece poate duce la glorificarea etnică prin literatură.” (Dan 2010: 39)

Scurtă incursiune în copilăria literaturii de limbă română

Minoritatea română din Republica Serbia s-a constituit ca unitate etnică după anul 1918, când Banatul a fost împărțit între România, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Ungaria. În contextul socio-cultural și politic, care s-a creat în urma delimitării Banatului, viața culturală a românilor voivodineni și evoluția cuvântului scris românesc au traversat o perioadă deosebit de dificilă. „Patru ani după proclamarea Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, viața culturală a românilor era în suspensie, fixată bine în spații albe; rolurile erau răsturnate. Anul 1918, pentru românii de pe aceste meleaguri, era înțeles ca anul închiderilor de porți” (Almăjan 1996: 20)¹. Românul minoritar trebuia să se adapteze la rânduială altei țări, țara a cărei limbă nu o vorbea. În situația dată trebuia să-și păstreze memoria istorică și să accepte un cadru cultural și educațional nou.

Această situație a început să se amelioreze abia din anul 1923, când s-a înființat Partidul Român și Asociația Culturală a Românilor (Popi 1996, p. 78).

Datorită condițiilor socio-politice nefavorabile și constrânși de persecuțiile noului regim, un număr însemnat de intelectuali de naționalitate română s-au stabilit în România. Acțiunile culturale din localitățile cu populație românească (majoritatea rurale) au fost organizate de preoți și puținii învățători, care au mai rămas în școlile românești.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, nu putem vorbi de o mișcare literară organizată a românilor din cadrul Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, cu toate că au existat unele scrieri și creatori, grupați în jurul săptămânalului „Nădejdea” (1927-1944), cea mai cunoscută și longevivă publicație în limba română din perioada interbelică, precum și a altor publicații de durată mai scurtă.

Când e vorba de creațiile literare, care s-au publicat în ziarul „Nădejdea”, încă de la primul număr, precum și în *calendarele* ei, se poate afirma că redacția a pledat pentru varietate și depășirea mărginirii. Astfel, nume cunoscute ale literaturii române și universale au contribuit la emanciparea cititorului român și la formarea conștiinței scriitoricești în spațiul literar voivodinean (Juică 2018: 31).

În paginile săptămânalului „Nădejdea” și-au făcut debutul unii condeieri locali, care s-au afirmat ca scriitori, jurnaliști și activiști culturali în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial. Câteva nume sunt demne de amintit: Ion Bălan, scriitor, publicist și traducător, Simion Drăguța, scriitor și ziarist, Aurel Păsulă, poet popular, Aurel Trifu, poet, prozator și publicist.

Categoria de condeieri români, poate cea mai numeroasă, au format-o scriitori care s-au stabilit în România, unde și-au desăvârșit opera aducând spre lumină și informații prețioase despre meleagurile natale. Astfel de cărturari au fost: Romulus Roman (1875-1952) (autorul

¹Slavco Almăjan (1940) reprezintă un punct de reper în poezia românească din Serbia. Este unicul autor care a încercat să definească, prin eseuri imagologice și literare, poziția culturii minorității române.

primei cărți în limba română din noul stat iugoslav (Popi 1996: 216)², Petru Bizerea (1881-1953, Gheorghe Bulic (în unele monografii George) (1924-1990), Ion Niță Secoșan (1900-1939), Nicolae Țințariu (1958-?)³, publicistul, scriitorul și traducătorul Alexandru Țințariu (1880-1934) etc.

Pe lângă autorii autohtoni, a existat și o altă categorie de scriitori, care au contribuit la promovarea și dezvoltarea literaturii de limbă română, în perioada dintre cele două războaie mondiale. Ei au provenit din rândul învățătorilor contractuali, care au venit din România, în urma aplicării în practică a *Convențiunii relative la reglementarea școlilor primare minoritare din Banat*⁴ (Popi 1996: 146). Două nume reprezentative pentru literatura română sunt ale învățătorilor Mihai Avramescu și Teodor Șandru, care s-au afirmat mai târziu și ca scriitori pentru copii.

O contribuție benefică pentru evoluția spațiului cultural și literar românesc din Banatul Iugoslav a fost înființarea, în anul 1937, a *Societății de Lectură* a elevilor români de la școlile secundare din Vârșeț - *Junimea bănățeană*.

În cursul celor cinci ani de existență (1937-1942), *Junimea bănățeană* a devenit un adevărat focar al culturii românești. În cadrul manifestărilor organizate de *Junimea*, elevii citeau lucrări originale, în versuri sau proză, se desfășurau cursuri din domeniul literaturii și istoriei românilor. Din rândurile acestor tineri s-au ridicat mai târziu personalități de seamă ale culturii românești din Banatul Iugoslav: Radu Flora, Ion Marcoviceanu, Aurel Trifu, Ion Bălan, Traian Doban, Gligor Popi etc. Cele mai reușite lucrări au fost publicate în ziarul „Nădejdea”, care a intitulat o pagină din cuprinsul său - *Junimea Bănățeană* (Popi: 1998).

Necesară pentru demersul acestei lucrări este observația că, în perioada în discuție, în Banatul Iugoslav, unde exista o cultură românească de tip popular, cu influențe moderate din sfera culturală sârbească, nu au apărut cărți pentru copii și tineret, scrise în limba română de autori autohtoni, cu excepția unor manuale școlare. Creații literare menite, sau accesibile, acestui public cititor se pot identifica în paginile periodicelor românești. Cărți în limba română se procurau în condiții dificile, doar din România.

Revista „Bucuria pionierilor”/ „Bucuria copiilor” și primii pași spre dezvoltarea literaturii pentru copii și tineret în limba română

În baza numeroaselor studii care s-au elaborat la sfârșitul veacului trecut, dar și la începutul noului mileniu, se poate observa cu ușurință că încă din primii ani postbelici viața culturală a românilor din Banatul Sârbesc a fost marcată de transformări deosebite. Acestea s-au concretizat în fondarea primei mișcări culturale și întemeierea unor instituții de învățământ, culturale și religioase.

Printre realizările imediate a fost înființarea, la 27 mai 1945, la Vârșeț, a primei publicații în limba română, săptămânalul „Libertatea”, care a persistat în timp până în zilele noastre. În anul următor hebdomandarul „Libertatea” a avut deja câteva suplimente, între care: „Libertatea

² Conform istoricului Gligor Popi, prima carte în limba română, care a apărut în noul stat iugoslav, a fost un mic volum de poezii și proză intitulat *În serile de iarnă*, editat la Panciova, în anul 1922, autor fiind Romulus Roman.

³ A fost redactorul primei reviste literare, în limba română *Steaua*, care a apărut la Panciova în anul 1901. S-a stabilit în România în anul 1922. Este considerat unul dintre primii scriitori români din Banatul Iugoslav.

⁴ Convenția, pe bază de reciprocitate, a fost semnată la Belgrad în anul 1933, dar s-a transpus în practică în anul școlar 1935-1936.

literară"⁵, redactat de Vasile Popa (cunoscutul poet de mai târziu Vasko Popa) și „Bucuria pionierilor”, care au devenit publicații independente.

În perioada care a urmat, de destinul literaturii menite celor mai mici cititori și școlari s-a ocupat „Bucuria pionierilor”, care începând cu 1 noiembrie 1946 a devenit revistă independentă. Un timp a apărut sub îngrijirea Cercului Literar „Lumina” și sub patronatul Uniunii pionierilor din Iugoslavia.

De la 1 ianuarie 1956, când toate publicațiile din Iugoslavia au trecut sub patronatul Uniunii Socialiste a poporului muncitor (U.S.P.M.), această revistă a primit denumirea de „Bucuria copiilor”, nume pe care îl poartă și astăzi, fiind editată de Casa de Presă și Editură „Libertatea din Panciova”. În decursul anilor, revista a avut numeroși redactori, cei mai mulți fiind scriitori.

Primul redactor responsabil a fost Mihai Avramescu (1914-1981), i-a urmat Ion Bălan (1925-1976) și din nou Mihai Avramescu. Mihai Condali (1932-1977) a redactat „Bucuria” o perioadă mai lungă de timp. Iulian Rista Bugariu (1932-1990) a redactat onorar câteva numere, urmându-i după aceea Cornel Mata (1940-1912), Miodrag Miloș (1933-1998), Todor Ghilezan (1934-2000), Eugenia Bălțeanu (1948) și în prezent Ioța Bulic (1953).⁶

Deși nu a avut de la început un program bine definit, revista a reprezentat spațiul care a cultivat în exclusivitate creațiile literare în limba română pentru copii și a lansat scriitorii care în deceniile următoare s-au consacrat literaturii române pentru copii și tineret. Tot în paginile ei s-au definit primele două etape evolutive ale acestei literaturi, care au fost în strânsă legătură cu dezvoltarea în general a literaturii în limba română din Iugoslavia.

Pe lângă materialele cu caracter educativ, pe paginile acestei reviste s-au publicat, pe parcursul a șapte decenii și mai bine de la apariție, foarte multe contribuții literare care, ulterior, au fost cuprinse în zeci de volume, scrise sau accesibile puterii de înțelegere a copiilor sau tinerilor școlari.

Demne de luat în seamă, dar nu obligatoriu și ca valori, sunt și încercările literare ale copiilor, mulți dintre aceștia devenind mai târziu scriitori consacrați. Aceștia, dar și scriitorii adulți au abordat toate genurile și speciile literare, în versuri și în proză.

În „Bucuria copiilor” au fost publicate și multe traduceri (în versuri și în proză) din literatura iugoslavă (de pe întreg teritoriul fostei țări comune) și universală pentru copii. De asemenea, prin intermediul acestei publicații, copiii români au avut oportunitatea de a cunoaște cele mai de seamă realizări din domeniul literaturii pentru copii din România.

Interesante și atractive au fost și portretele unor scriitori români consacrați din Iugoslavia, care au fost publicate în câteva numere.

Reportajele literare, notele de drum, din țară și din străinătate, informațiile despre activitatea școlară și extrașcolară a elevilor din școlile cu predare în limba română, ca limbă maternă, au fost articole menite extinderii orizontului de cunoaștere al copiilor, dar și cunoașterii de sine. Astfel de materiale rămân valorose, în special, în contextul documentelor istorice.

Cei mai devotați și sânguincioși colaboratori ai revistei au fost, și au rămas, învățătorii și profesorii, precum și elevii lor.

⁵ Suplimentul literar-artistic - *Libertatea literară*, redactat de Vasile (Vasko) Popa, a apărut în luna aprilie a anului 1946, iar din ianuarie 1947 a evoluat în revista de literatură, artă și cultură *Lumina*, al cărei redactor responsabil a fost tot Vasile Popa.

⁶ Majoritatea informațiilor referitoare la anii de naștere și de deces ai redactorilor sunt preluate din volumul *Personalități românești din Voivodina*, publicat de Costa Roșu, la Editura *Libertatea* din Panciova, în anul 2004.

Pentru preșcolari, „Bucuria copiilor” a rezervat un supliment intitulat „Albinița”, mai târziu *Ghiocei*, care a ținut cont de sfera de interese, preocupări și preferințe a celor mai mici cititori sau ascultători.

Printre colaboratorii zeloși ai „Bucuriei copiilor” îi amintim pe: Mihai Avramescu, care a semnat contribuțiile sale cu „Moș Mihai”, inspirat probabil de pseudonimul „Moș Nae” al renumitului Nicolae Batzaria, directorul revistei românești „Dimineața copiilor”. Apoi Ion Bălan, Florica Ștefan (1930-2016), poetul țăran Traian Bogdan (1928-?), Radu Flora (1922-1989), Teodor Șandru (1912-1993), Nicolae Polverejan (1911-1995), Mihai Condali, Cornel Bălică (1929-1994), Sima Petrovici (1933), Todor Ghilezan, Ion Marcoviceanu (1922-2012), Aurelia Pența Mîndrea (1940-2004), Felicia Marina Munteanu (1945- 2015), Eugenia Bălțeanu, Veronica Lăzăreanu (1951), doar o parte dintre scriitorii români care au scris și literatură pentru copii și tineret în limba română. Unii dintre acești autori, cărora li s-au adăugat nume noi, au publicat mai târziu cărți pentru copii și tineret, care au început să apară abia după anul 1970.

S-a amintit mai sus, că prima și a doua etapă de dezvoltare a creației literare pentru copii în limba română și-au conturat profilul datorită revistei „Bucuria pionierilor/copiilor”.

Creațiile literare originale ale condeierilor autohtoni (nu neapărat semnificative din punct de vedere valoric) din prima etapă, situată între anii 1946-1956, ilustrează firea timpului în care au apărut. În condițiile sociale și politice ale vremii, creațiile literare, la fel ca și restul materialelor publicate în paginile revistei, au răspuns cerințelor de educare și formare a copiilor în spiritul noii orânduiri. „Acestea sunt texte îndrumătoare, de factură anecdotică, superficiale, nu îndeajuns de elaborate literar, dar care reprezintă expresia entuziasmului creator și a dispoziției conjuncturale.” (Lăzăreanu 2004: 12)

Autorii textelor, scriitorii și învățători (unii amintiți deja mai sus) au abordat teme tradiționale, patriotice, inspirate din lupta de eliberare a țării, din viața școlarilor etc. Cele mai multe texte sunt versificate, ticluite într-un limbaj accesibil copiilor, presărat adeseori cu exprimări specifice locului.

Cea de-a doua etapă a dezvoltării creației literare pentru copii în limba română cuprinde perioada dintre anii 1956 și 1970, care s-a detașat treptat de începuturi.

Astfel, în anul 1956, redacția revistei a hotărât să-i schimbe numele în „Bucuria copiilor”, adoptând și o nouă concepție de redactare. În articolul „*Cîteva cuvinte despre „Bucuria copiilor”*”, semnat de scriitorul Ion Bălan, care a fost publicat în prima pagină a *Bucuriei copiilor*, nr. 2, din luna februarie 1956, autorul a oferit informații referitoare la coordonatele viitoare ale revistei.⁷ Pentru cei mai mici cititori, sau auditori, s-a publicat suplimentul *Ghiocei*.

Încă din primul an de apariție cu noul nume, revista a exprimat preocuparea redacției de a atrage un număr cât mai mare de cititori: preșcolari, școlari mici și mai mari.

Ca tematică, redactorii au optat pentru: creații literare originale, creații ale elevilor, folclor, traduceri din literatura sârbă, a celorlalte minorități și cea universală, rubrici științifice și educative, reportaje, informații, portrete, biografii, evenimente din țară și lume, pagini

⁷„Numele a devenit prea îngust pentru noile sarcini pe care le are în viitor ziarul, fiindcă s-a mărginit numai la una dintre organizațiile copiilor noștri. Ca să poată cuprinde material pentru toți copiii, indiferent de organizație, ziarul a fost numit *Bucuria copiilor*. Și altceva. Pînă acum *Bucuria* a avut caracterul de revistă, în viitor va fi ziar. Ziarul poate cuprinde mai multe probleme din viața copiilor, pe cînd revista a fost mai mult un manual ajutător folosit ca material obligatoriu în școală. Ziarul, așa cum îl vede redacția, va cuprinde material mai atrăgător pentru copiii cetitori, prin el își vor lărgi cunoștințele primite în școală, fiindcă vor fi apropiate cît mai mult de realitate...” (Ion Bălan, *Cîteva cuvinte despre „Bucuria copiilor”* în Revista „Bucuria copiilor”, nr. 2, februarie, 1956, p. 1.

distractive, poșta redacției, publicarea unor concursuri pe categorii de vârstă și curiozități din diferite domenii. (Juica 2018: 46)

Creațiile literare publicate de scriitorii autohtoni au în centrul atenției universul copilăriei, viețuitoarele, natura și trecutul istoric. În această perioadă a crescut atât numărul textelor, cât și al autorilor. Pe lângă scriitorii începuturilor, în „Bucuria” au publicat și scriitori mai tineri, genul preferat fiind cel liric. Creațiile în versuri exprimă efortul poezilor de a-și perfecționa mijloacele artistice, precum și de a imprima atitudini distincte de cele anterioare.

Textele publicate în „Bucuria copiilor”, scrise în limba română sau traduse din limba sârbă, sau prin intermediul acesteia traduse din limba popoarelor și minorităților naționale, sunt redactate în limba română literară, accesibilă puterii de înțelegere a copiilor.

Considerăm că este demn de amintit faptul că această fază de dezvoltare a revistei, coincide cu perioada în care în spațiul literar românesc din Iugoslavia s-au auzit primele semnale de protest împotriva doctrinei realismului socialist. Schimbările survenite în spațiul literar iugoslav, care era deja antrenat într-un proces al deschiderilor spre noile tendințe literare europene, s-au reflectat și asupra mișcării literare în limba română.

Scriitorii români nu erau străini de ceea ce se întâmpla în cercurile literare de la Belgrad și nici de înnoirile din spațiul literar iugoslav. Eseul *Ce-i de făcut?* (publicat în Revista *Lumina*, nr. 6, 1957), a apărut în ecoul *polemicilor belgradene*⁸, a fost prima critică din spațiul literar românesc, iar tânărul scriitor „Ion Miloș a fost primul nostru dizident. Înainte de dizidenți ... și primul intelectual român de pe aceste meleaguri bănățene care a ridicat vocea împotriva dogmatismului infect și degradant” (Slavco Almăjan).⁹

În urma acestui eseu polemic s-a produs inevitabilul conflict dintre generațiile literare. S-a instalat apoi o situație dilematică, care a dus chiar la tăcerea scriitorilor, ratându-se șansa apariției unei noi generații, ceea ce s-a produs, însă, în anii șaptezeci.

Scriitorii acestei generații, numită *generația de mijloc sau spărgătorii de tipare*, „deși prozonieri ai unui spațiu minoritar, și ai unei limbi cu circulație redusă ... s-au îndreptat spre noile direcții ale esteticii modernismului european mult mai repede decât scriitorii din patria istorică.” (Agache 2010: 185). Priviți cu rezerve de scriitorii vârstnici, scriitorii noi generații au reușit chiar să impună înnoirea discursului liric al acestora. Liderul generației de mijloc a fost Slavco Almăjan, „primul care a îmbrățișat serios și temeinic spiritul modern al vremii, dedicându-i-se din plin.”¹⁰

Odată cu debutul generației literare din anii șaptezeci, și literatura pentru copii și tineret a cunoscut o nouă etapă de dezvoltare, marcată de apariția creațiilor în volum.

Până în prezent, patrimoniul literaturii pentru copii și tineret, scrisă în limba română în Serbia (și în Iugoslavia), cuprinde mai mult de patruzeci de volume, în versuri și proză, menite copiilor și tinerilor sau accesibile acestora prin forma, mesajul și conținutul textelor. Analizând lista cărților pentru copii și tineret publicate în limba română, conținută în studiul *Privind spre copilărie*, Editura *Libertatea* Panciova, 2018, se poate observa că 22 de cărți sunt volume de poezii, 17 sunt volume de proză, două cărți cuprind versuri și povestiri și un volum conține piese de teatru pentru copii. (Juică 2018: 148).

⁸ Polemicile literare au însemnat eliberarea literaturii iugoslave de realismul socialist, fenomen important fiindcă s-a produs mai devreme decât în alte țări.

⁹ *Poezia de dincolo de cărți*, Săptămânalul *Libertatea*, Anul LXI, nr. 18 (3327), pag. 9.

¹⁰ Simeon Lăzăreanu – *O generație în mișcare*, *Libertatea*, Anul LXI, nr. 19 (3328), pag. 9.

Cărțile pentru copii și tineret, scrise în limba română, sunt semnate de 19 autori, majoritatea fiind creatori de literatură pentru adulți. În versuri și proză, de factură tradiționalistă sau modernă, apelând, sau nu, la modelele literare ale timpului în care au creat, acești scriitori au reușit să creeze un tezaur original, care reprezintă valori perene și îmbogățește cultura minorității naționale române.

Literatura pentru copii și tineret, la fel ca și cea pentru adulți, scrisă în limba română, a fost apreciată de criticul și istoricul literar Radu Flora, personalitate proeminentă a mișcării culturale și literare în limba română, drept o *micro-literatură*¹¹ (Flora 1971: 11), nu însă ca un sector izolat, ca o enclavă închisă, ci larg deschisă spre două mari culturi și literaturi, cea iugoslavă (înainte de toate cea sârbă și cea a minorităților naționale) și cea română. Această poziție privilegiată a fost exploatată din plin de scriitorii de limbă română, inclusiv de cei care au scris opere pentru copii și tineret sau accesibile acestora, după formă și conținut.

Privitor la literatura pentru copii, Radu Flora, aidoma unor personalități din literatura universală, nu a fost convins de existența acestui sector al creației literare. A accentuat această idee în studiul monografic *Literatura română din Voivodina - Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*: „Mai întâi revine întrebarea mult discutată, dacă, în principiu, există o literatură pentru copii?” (*Ibidem*: 72).

În timpul când istoricul amintit a realizat bilanțul primului sfert de veac de literatură în limba română, și a mișcării literare postbelice, nu apăruse niciun volum pentru copii și tineret, cu toate că unele cărți publicate până atunci erau accesibile acestora. Radu Flora însuși, în acel timp, și-a publicat romanul *Cînd vine primăvara* (1970), despre preadolescența și adolescența unei generații de școlari din preajma celui de-al Doilea Război Mondial, în vremuri și condiții istorice specifice.

Realitatea consemnată în anul 1971 nu a mai fost valabilă în anii următori, mai precis în următoarele două decenii, când au apărut deja nouăsprezece volume de versuri și proză pentru copii și tineret. Acestea împreună cu volumul *Poemele anului* (1953) al lui Teodor Șandru, respectiv cu romanul amintit al lui Radu Flora, au conturat un tezaur de valori al minorității naționale române, creat în împrejurări specifice, de oamenii de condei din loc, pentru cei mai tineri cititori, surprinzându-le interesele, preocupările, formele de activitate, universul existențial.

În decursul deceniilor care au urmat în urma publicării primei istorii dedicate literaturii române din Voivodina, semnată de Radu Flora, *Literatura română din Voivodina, Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, în care se găsesc și primele referințe critice asupra literaturii pentru copii, au văzut lumina tiparului și alte studii monografice, care au avut în vedere evoluția acestui sector literar. Le vom aminti în ordinea publicării lor: *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Editura Libertatea, Panciova, 1997, autor Ștefan N. Popa; *Vântul seamănă cuvântul – antologie de literatură română pentru copii și tineretul școlar, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, autor Ileana Magda, trei ediții, cea din urmă în colaborare cu Brândușa Juică, *Dumbrava însorită (O antologie de poezie românească pentru copii din Voivodina)*, Editura Libertatea, Panciova, 2004, alcătuită de Veronica Lăzăreanu; *Literatura română din Voivodina (1945-1989) – La confluența a două culturi*, ICRV, Zrenianin, 2012, autor Brândușa Juică, *Opinii și reflecții II*, Editura Libertatea, Panciova, 2016, autor Virginia Popović și *Privind spre copilărie. Considerații despre literatura română pentru copii și tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, Panciova, Editura Libertatea, 2018. autor Brândușa Juică.

¹¹ Aceeași afirmație se află și în ediția în limba sârbă „Rumunska književnost u Vojvodini, Matica srpska, Novi Sad, 1976, p. 58

Concluzii

Literatura română pentru copii și tineret este parte componentă a literaturii care s-a scris în limba română în Serbia (și o bună parte în Iugoslavia). Începuturile ei (a literaturii în general) se identifică în scrierile care au apărut în paginile periodicelor românești interbelice, cunoscând adevărata dezvoltare în a doua jumătate a secolului trecut, odată cu întemeierea unor instituții de învățământ, culturale și religioase de importanță esențială și existențială pentru minoritatea națională română. În această perioadă, au început să apară și să crească cantitativ și creațiile pentru copii și tineret.

În articolul de față au fost prezentate primele faze ale dezvoltării literaturii pentru copii și tineret, scrisă în limba română, care se leagă de numele Revistei „Bucuria pionierilor” (1946), mai târziu „Bucuria copiilor” (1956). În această revistă, care apare și în prezent la Editura *Libertatea* din Panciova, și-au făcut debutul literar majoritatea scriitorilor care au publicat cărți pentru copii și tineri. Cărțile în limba română, menite celor mai tineri cititori, sau accesibile lor, au apărut mult mai târziu, începând cu anul 1970.

Literatura română pentru copii și tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia, respectiv în Iugoslavia postbelică, îndeplinește nobila menire de a cultiva și păstra limba noastră maternă și de a completa imaginea de sine a minorității naționale române, care a creat valori artistice într-un context socio-cultural specific, la periferia limbii materne, dar nu și a valorilor culturii naționale, spre care statornic tindem.

BIBLIOGRAPHY

- Agache (2010): Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*. Panciova: Editura *Libertatea*
- Almăjan (1996): Slavco Almăjan, *Metagalaxia minoritară*, Novi Sad: Editura *Libertatea*
- Cândroveanu (1988): Hristu Cândroveanu *Literatura română pentru copii, Scriitori contemporani*, București: Editura Albatros
- Dan (2010): Mariana Dan, *Construcția și deconstrucția canonului identitar*, Panciova: Editura *Libertatea*
- Flora (1971): Radu Flora, *Literatura română din Voivodina - Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Panciova: Editura *Libertatea*
- Juică (2018): Brândușa Juică, *Privind spre copilărie. Considerații despre literatura română pentru copii și tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, Panciova: Editura *Libertatea*
- Lăzăreanu (2004): Veronica Lăzăreanu, *Dumbrava însorită (O antologie de poezie românească pentru copii din Voivodina)*: Panciova, Editura *Libertatea*
- Popi (1996): Gligor Popi, *Românii din Banatul Iugoslav între cele două războaie mondiale (1918-1941)*, Timișoara; Editura de Vest
- Popi (1998): Gligor Popi, *Românii din Banatul Sârbesc (1941-1996), vol II*, Panciova: Editura *Libertatea*
- Rațiu (2003): Iuliu Rațiu, *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, București: Editura Biblioteca Bucureștilor.